

PALMGREN, KARL EDVARD

**Om sång och sångundervisning i
fosterländsk anda / af K. E. Palmgren**

Stockholm : C. E. Fritzes hofbokh.
1892

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Unders.
Särsk. ämn.
Ov.
(B2)

OM SÅNG OCH SÅNGUNDERVISNING

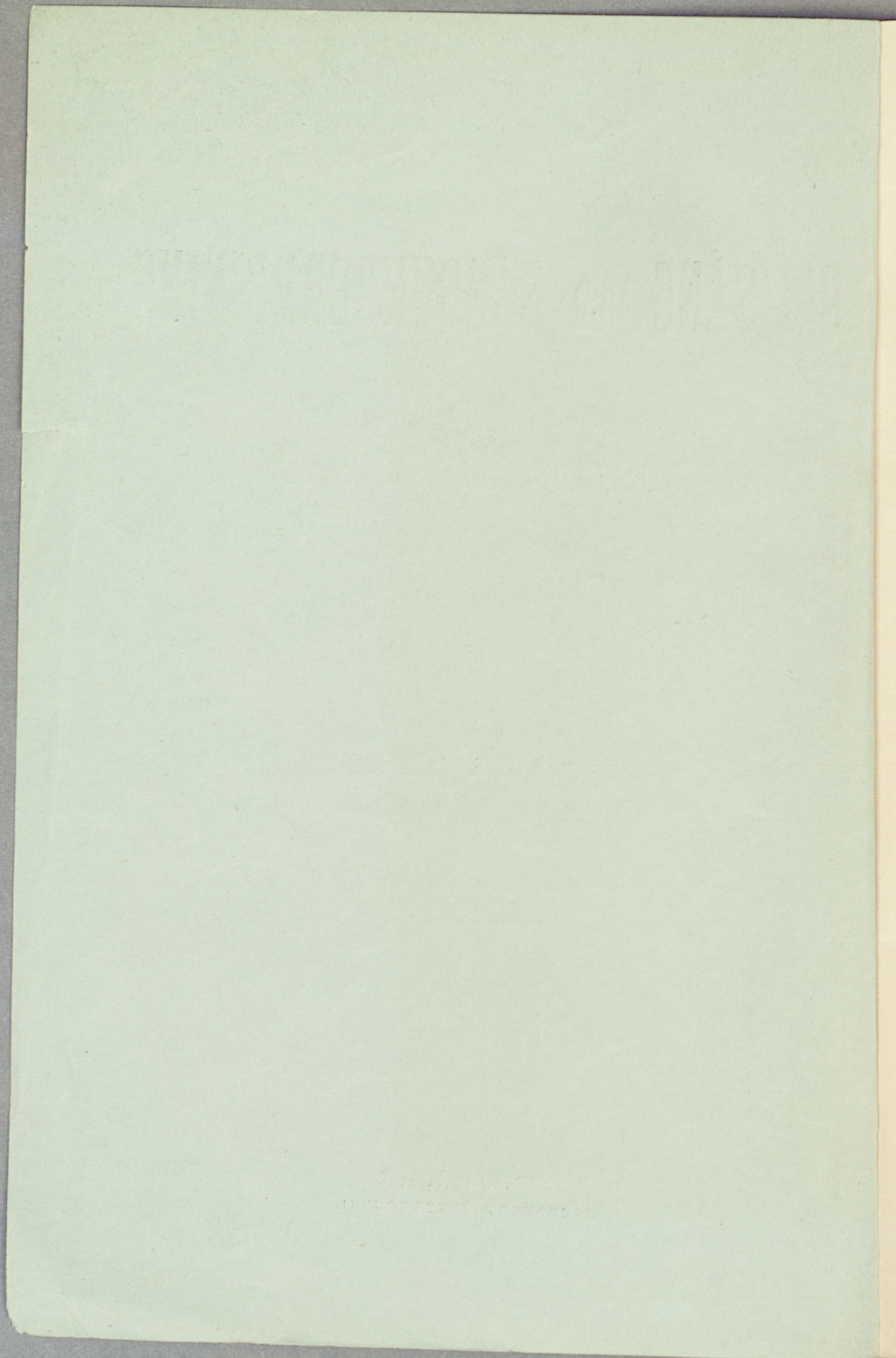
I FOSTERLÄNSK ANDA

AF

REKTOR K. E. PALMGREN.

STOCKHOLM 1892
KÖERSNERS BOKTRYCKERI.

OM SÅNG

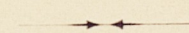
OCH

SÅNGUNDERVISNING

I FOSTERLÄNDSK ANDA

AF

REKTOR K. E. PALMGREN.

STOCKHOLM 1892
KÖERSNERS BOKTRYCKERI.

OMLÄSING

OF

SÄNGUÄNDERVÄSNING

ÄTTOSTERLÄNSK ANDA

1874

FÖRORD.

Detta föredrag, som i förkortad form ingick i Palmgrenska Samskolans (Praktiska Arbetsskolans) årsredogörelse för 1885—86, hölls å Kongl. Musikaliska Aka-
demiens stora hörsal den 10 sistl. April. På fleres upp-
maning utgifves det nu i sin helhet. Må det kunna bi-
draga till upplifvande och utbredande af sång och sång-
kärlek i hem och skola och såmedels i hela vårt fädernesland!

I Samskolan, där det i föredraget omordade sättet
att undervisa i sång tillämpats sedan hösten 1876, har
det i alla hänseenden, både rörande röst och öra, sång
och sångkärlek, visat sig fördelaktigt, icke minst däruti,
att det gifvit ungdomen blick och smak för en enkel och
outtömlig källa till förädlade glädje och tillfredsställelse.
Hela skolans ungdomsskara sjunger, sjunger med lust
och glädje.

Denna sångförmåga och sångkärlek har i Sam-
skolan möjliggjort att i de lefvande språkens undervis-

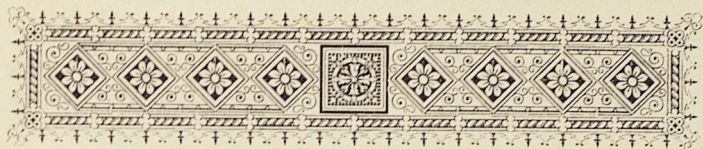
ning äfven använda sången, hvilken i Samskolan ingår som en integrerande del af denna undervisning. Sången stegrar intresset för undervisningen, ökar språkförståndet, skänker glädje och omväxling åt lektionerna samt tillåter det främmande språkets tillämpning på ett sätt, som närmar sig dess användning i dess hemland. Tyska, engelska, franska sånger sjungas därför såväl under språklektionerna som under de för hela Samskolan gemensamma sångöfningarna.

Till slut ber jag att af flere anledningar få tillägga: Då jag utan att vara sånglärare, sångare eller musiker likväl tagit till orda i sångfrågan, så har jag gjort det, därför att det är min rättighet att bruka mitt förnuft i hvilken mänsklig fråga som helst samt vidare därför att jag såsom styresman för ett läroverk och dess ungdom anser det vara min plikt att, så vidt jag förmår, vårda mig om alla inom läroverket förekommande ämnen, icke blott om läroämnena, utan äfven om öfningsämnena.

Stockholm i September 1892.

K. E. PALMGREN.

Då jag nu går att framställa några tankar rörande sången och sångundervisningen i vårt land, torde det tillåtas mig att först nämna, att jag alldeles icke ämnar besvära med någon *undervisning* vare sig i sång eller notläsning. Men jag har trott och vill gärna tro, att det icke vore olämpligt att uttala några tankar om sången och sångundervisningen i en annan betydelse än den vanliga. Sången och sångundervisningen har äfven en *fosterländsk* betydelse, och det är från denna synpunkt, som jag här utbeder mig få yttra några ord. Jag skall söka ställa dem så, att de, utan att sära någons uppfattning af sången, likväl i någon ringa mån må kunna bidra till besvarandet af den frågan, som nu för tiden allt starkare och allvarligare träder både föräldrar och uppfostrare till möte: Hvad *kunna* och *böra* vi göra för att hos oss själfva, hos vår ungdom och våra barn väcka och underhålla kärleken till hem och fosterland?

Under de senaste åren har en fosterländsk strömning sökt att till ett mera verksamt och verkligt lif väcka den oppoffringens och fosterlandskärlekens anda, som så kraftigt besjälade våra fäder. Vål kunna vi hoppas, att denna anda, värdad med kärlek, skall genomtränga hela vårt folk och det uppväxande släktet, lära det att högt

skatta vår gamla blågula flagga, tecknet för vår frihet och själfbestämmningsrätt, samt väcka känslan däraf, att det är vår plikt att i ofördärfvadt skick söka lämna till efterkommande det arf, som våra förfäder under tallösa lidanden och strider sträfvat att oförminskadt lämna åt oss.

Genom tal och skrift kan nog härför mycket åstadkommas, men ungdomen och i synnerhet barnet nöjer sig endast till en del med talet. Dess verksamhetslust fordrar också *handling*, det fordrar att själf få deltaga uti det arbete vi äldre syssla med. Och ett lämpligare, ädlare och mera lifgifvande medel att låta barnet och ungdomen deltaga, praktiskt deltaga i denna fosterländska rörelse än sången, rätt brukad, torde knappast gifvas, och det är med en sådan uppfattning af sången såsom en hemmets och fosterlandets angelägenhet, som jag vördsamt anhåller om en stunds uppmärksamhet.

Ingen torde väl, för så vidt han är bekant med förhandenvarande förhållanden, kunna neka till, att sångkonsten, det vill här säga *förmågan att kunna sjunga*, är stadd i ett märkligt aftagande i vårt land. Här glädjas vi, ja, yfvas öfver våra utmärkta förmågor inom tonkonstens område, vår opera, vår studentsång och våra sångföreningar; men trots allt detta är likväl icke blott sångförmågan, utan den därmed förbundna *lusten* att sjunga skäligen klen i vårt land. Få länder torde gifvas, där man får höra så litet sång som nu för tiden i Sverige. Jag fäster mig härvid icke vid konstsången. Den odlas nog; men den är och måste till följd af sin natur vara blott ett fåtals tillhörighet. För den stora massan af folket, däruti inberäknade barn och ungdom, för hela denna stora hop finnes för närvarande så godt som ingen sång och i följd däraf ingen lust att sjunga. Detta är ingen paradox; det är rena sanningen.

Men gifves då icke undervisning i sång här i landet, vid våra skolor, vid våra universitet och på flere andra ställen? Jo, — visserligen *undervisas* i sång, det vill jag ej förneka, men hvar, hvar i vårt fädernesland *sjunges* det? Det är frukten af sångundervisningen, som jag söker. Hvar

finnes den? Sjunga vi numera i våra hem? När få vi höra sång från barnläppar, från vår ungdom, från våra skolor, från folkets stora flertal? När få vi höra sång i våra kyrkor eller ens vid våra universitet? Är icke detta ett hårdt tal?

Låtom oss se eller, rättare sagdt, höra efter! Vi börja med hemmen. Sjunga vi där? Mycket litet. Om vi äga en vän eller väninna, begåfvad med sångröst, så är han eller hon någon gång så vänlig och låter oss höra en eller ett par vanligen utländska sånger. Så få vi ock emellanåt höra en ofta af tämligen motspänstiga stämmor hopkommen kvartett. Men när sjunga far och mor och barnen? Och dock, hvilken stor sinnets lyftning ligger icke uti sången, hvilken källa till okonstlad fröjd äfven för barnsinnets! — Nå, men i skolorna få vi väl sjunga? Ja visserligen; men här inträder åtminstone i afseende på våra statsläroverk ett märkligt förhållande. Under det alla öfriga skolans ämnen äro obligatoriska för barnet, och ingen enskild lärare, ja, icke ens lärarekollegiet i sin helhet äger rätt att befria ett enda barn från ett enda ämne, så är i afseende på barnets rättighet att få lära sjunga sångläraren så godt som enväldig och kan beröfva det en rätt, som bör vara och verkligen är allas. Härvidlag hjälper icke, om barnet själf vill eller föräldrarna vilja. Det heter: »du har ingen röst, intet öra.» Men hvem svarar för, att icke barnet genom öfning *får* både röst och öra; ty ännu har ingen kunnat uppdraga gränsen för den mänskliga öfningens möjliga resultat. Ivärtom synes det billigt att, om anlaget i början synes vara ringa och obetydligt, man just därför så mycket mer bemödar sig om dess uppöfning. Huru mycket arbete få vi icke använda för att uppöfva barnets slumrande förmåga i t. ex. räkning, i skrifning? Men icke går det där an att säga: »din begåfning för räkning, för skrifning, mitt barn, är så liten, att vi icke anse det löna mödan att uppöfva den.» Ett sådant tal skulle med rätta anses för dåraktigt. Men just så dåraktigt behandlas merendels barnen i våra skolor, då det är fråga om sångförmågan, som dock är en allmänt mänsk-

lig egenskap, nästan lika ofta förekommande som förmågan att tänka och tala. Följden blir naturligtvis, hvad skolsången angår, att blott ett fåtal af barnskaran får någon utbildning i sång. De öfriga, om jag undantager de tre lägsta klassernas barn, få alls ingen sådan utbildning, få alls icke sjunga, endast möjligen deltaga i psalmsången vid morgonbönen. Den stora massan af lärjungar i skolorna i Sverige få icke lära sjunga, icke deltaga i sång. — Nå, men i kyrkorna sjunges väl? Ja, något. Men antag, att orgeln och den på flere ställen befintliga s. k. kyrkokören oförmodadt upphörde med sina toner, hur skulle då vår kyrkosång taga sig ut? Jag fruktar, på många ställen jämerligt. — Men studentsången då? Den är ju skön, härlig och välklingande! Ja visserligen, men äfven den har ett fel: den är liksom skolsången aristokratisk, d. v. s. blott några utvaldes, icke *allas* tillhörighet. Af en studentkår på cirka 2,000 medlemmar sjunga i medeltal 2- å 300. Alla de öfriga, den stora massan af studenter, sjunga icke. De få ingen utbildning i sång. De kunna vid sina tillställningar blott tiga — eller skräna, men icke sjunga, ty de hafva icke fått lära sig konsten hvarken i skolan eller vid universitetet. — Hvad kan nu vara orsaken till att ett sådant abnormt förhållande i afseende på sångutbildningen äger rum hos oss? Svaret ligger nära till hands: Orsaken är, att vi icke göra rättvisa åt den lilla obetydliga sångförmågan, åt den lilla svaga rösten, utan gå den förbi och göra ett urval af de med större röstresurser begåfvade lärjungarne både vid skolan och universitetet. Endast de erhålla någon utbildning i sång. Vid urvalet heter det väl: »du har ingen röst»; men det korta talets tysta mening är: »du har icke nog stor, nog vacker röst, därför har du här ingen plats, ingen rätt att utbilda det lilla du har, ty här utbildas endast de mera röstbegåfvade.» Men skolan har till ändamål att stärka, förädla och till harmonisk samverkan utveckla människonaturens allmänt mänskliga egenskaper och bör således bland sina uppgifter äfven upptaga sången och upptaga den så, att dess karaktär af generellt anlag icke går förlorad. Man kan med skäl

säga, att barnets och ungdomens rätt kränkes, om det ej får utgjuta sina känslor i toner, låt vara att de äro af mindre styrka och skönhet än ett annat barns, en annan ynglings.

Detta åsidosättande af den mindre röstbegåfningen har bland annat haft den följd med sig, att, såvida det ej är solosång af rang, vi icke sätta värde på annan sång än stämsång. Följden häraf åter har blifvit, att vi värdera en sång efter dess flerstämmighet, den fyrstämmiga mer än den trestämmiga, under det att den enstämmiga körsången så godt som intet värde har. Ja, jag är viss på, att i vårt fädernesland finnas många människor, bildade människor, hvilka kanske aldrig reflekterat öfver eller ens vetat, att det verkligen gifves enstämmig körsång och säkerligen, om jag undantager kyrkosången, aldrig hört sådan. Jag tror icke, att jag säger för mycket, om jag påstår, att just i denna öfverdrifna dyrkan af flerstämmig sång ligger ett af de förnämsta skälen till sångutöfningens och sångens aftagande i vårt land, den folkets sång, som fordomtima hördes i våra bygder.

Den flerstämmiga sången har därigenom att den icke kan tillgodogöra sig den mindre rösten hindrat dennas utbildning och sålunda mot sin vilja bidragit till att minska sångens utbredning. Det är ju icke fint, om det icke är stämsång. Därför bestämmes: »Kan du icke sjunga i stämma, så får du alls icke sjunga; du är dömd till tystnad i hela ditt lif, ehuru din röst väl skulle kunna fylla en liten plats i en enstämmig körsång.» — Det tyranni, som vår dyrkan af flerstämmig sång, i synnerhet kvartetten, utöfvar, är icke obetydligt. Ty utom det att den förhindrar den enstämmiga körsången, där alla röster, äfven den minsta, hafva plats öppen för sig, så tvingar oss denna dyrkan att hålla till godo med stämsång, ofta så usel, så illa hopkommen och skrikande, att vi rent af blygas därför. Men så stor är modets och vanans makt, att vi hellre höra en öronpinande kvartettsång än gemensamt uppstämma en sång, en unison sång, där de olika förmågorna icke sättas på så hårda sångprof som i kvartettsången. Denna

vår dyrkan af kvartettsång har ledt därhän att numera i de flesta skolor i landet, från de allmänna läroverken till folkskolorna på flere ställen, militärskolor, goss-skolor som flickskolor, flerstämmig sång nästan uteslutande öfvas. Sångläraren utväljer efter en vanligtvis knapphändig s. k. pröfning, men alltid utan föregående öfning — dem, som äro lämpliga till sång, tror någon måhända — nej visst icke; han väljer dem, som äro lämpliga till *flerstämmig* sång, och dessa få utvalda »tränas» i den ädla sångkonsten alla sångtimmar genom idkeliga omsjungningar ofta af några få sångstycken hela terminen igenom.

Hvilket intresse och hvilken kärlek för sången barnet härigenom får, är uppenbart. Därför klagas i allmänhet öfver våra barns ringa lust för skolsång, öfver dålig disciplin under sånglektionerna m. m. Och detta är väl ej att undra på. Tänkom oss ett barn med dess ålders naturliga liflighet en half eller hel termin tvunget att sjunga andra, tredje eller fjerde stämman i ett stycke, att under anvisningar och rättelser upprepa samma ljud, samma ord dag efter dag. Det är i de flesta fall en tortyr — jag tager ej ordet tillbaka — ett onaturligt hämmande af barnsinnets kärlek till sång, ett vanhelgande af sångens väsende och sångstyckets innehåll. Ty vid detta omtuggande af stämmans ljud inträffar att sången, melodien, stämman blir *allt*; men det finnes väl något annat i en ädel sång än *ljudet*; det finnes någonting för sinnet lika viktigt som kallas: *ord*, *innehåll*. Hur det går med orden och innehållet under inlärandet af stämsången, är klart. Ord och innehåll förintas och detta så mycket mera som till öfningsen i stämsång sällan begagnas mer än *en* vers. Såsom man hos oss sjunger flerstämmig sång, skulle en skald icke behöfva skriva mer än *en* vers eller på sin höjd en begynnelse- och en slutvers, emedan de mellanliggande alltid öfverhoppas. Men hvad är det som föranledde tonsättningen, om icke just innehållets gedigenhet, tankarnas skönhet och känslans entusiasm, hvilka liksom icke funno tillräckligt rum i ordets mera torra och trånga form, utau behöfde yppa sin rikedom i tonernas anderikare, fullare

och mera nyanserade rynder. Ja, man skulle kunna säga, att vid inlärandet och afsjungandet af våra flerstämmiga sånger dessa skulle klinga lika skönt utan andra »ord» än ba, be, bi, bo etc. eller med ungefär samma fadda innehåll, som operatexten i allmänhet äger. *)

Äfven i ett annat hänseende verkar den flerstämmiga sången hämmande på sångens allmännare utbredning; ty denna sång, satt i kvartett, kunna vi hvarken öfva eller sjunga, om icke alla stämmorna äro tillfinnandes; men sedan sångöfningen slutat och de sista ackorden förklingat, skingras skaran för att kanske aldrig mera sammanträffa och förena de toner, hvilka man med så mycken möda lärt sig passa i hop. I enstämig sång däremot är hvar och en sig själf nog, utan påhäng af kamrater eller stämmor.

Äfven andra orsaker än en öfverdrifven dyrkan af stämsången hafva bidragit till sångens allmänna aftagande och delvis upphörande i vårt land. Den intensitet i känslan och omedelbarhet i lynnet, som fordom lade sången på folkets läppar och kräfde ett fulltonigare uttryck för sinnesstämningen än blott tanken och ordet, höra numera till undantagen. Detta framgår äfven af det faktum, att de mindre bemedlade klassernas barn, folkskolans barn, äro mera mottagliga för sång än de bemedlade samhällsklassernas, elementarskolans. Vår s. k. bättre ungdom har förlorat *lusten* att sjunga; den anser sig därtill för god, för förnäm och tiger hellre alldeles, än att den skulle tillåta sig prestera en medelmåttig sång med en medelmåttig röst. Denna missaktning för den enkla sången visar sig bäst i de högre klasserna af våra skolor, hvilkas lärjungar, flickorna icke undantagna, säkerligen

*) På tal om opera och operatext kan jag ej underlåta att påpeka det minst sagdt egendomliga bruket, att de uppträdande med musik och sång uttrycka äfven sin *vrede*. Sång och musik låter sig väl och naturenligen förenas med glädjen och sorgen, men aldrig med vreden. Den som är ond, sjunger icke. »Sång och glädje följäs at, sångens ton till hjärtat talar.»

skulle känna sig förnärmade, om de skulle öfva sig i sång, i all synnerhet om det vore en enkel, enstämig sådan. Men det är icke blott vår skolungdom, som har fått sin smak så förvänd; äfven vi äldre lida af samma lyte. Allt, hvad i sångväg presteras, måste vara utmärkt, vara beräkadt på lof och pris af andra, helst främmande personer. Sällan eller aldrig sjunga vi för vårt eller de våras nöje och glädje, för hemmet. Gjorde vi det, så vore både den lilla rösten och den enkla sången tillräckliga; men för andra är rösten otillräcklig, allt för litet skolad och sången allt för enkel. Kan jag ej sjunga som en Grabow, en Ödmann eller Lundqvist — ja — då tiger jag hellre; men då tidens sed icke hindrar litet hvar att t. ex. rita eller måla, oaktadt man icke är artist eller ens har hunnit något högre trappsteg af dilettantism, anses det däremot löjligt eller simpelt att sjunga, om man ej är begåfvad med en större röst, om man ej har opera- eller åtminstone kvartettfasoner, liksom om en enklare melodi eller tunnare ton skulle taga sig sämre ut för örat, än en bristfällig teckning eller misslyckad färg ter sig för ögat.

I nära samband härmed står vår tids onaturliga dyrkan af allt offentligt uppträdande i sångväg samt förbiseende af att äfven den lilla rösten, den musikaliska medelnivån, har sitt berättigande och sin stora uppgift att fylla bredvid den mera framstående och unika. Vår tid har sett »artisteriet» florera, hvilket så godt som uteslutande lägger an på beundran, medan den enkla sången, den enkla konstutöfningen, som afser min egen sångöfning och sångnjutning, så godt som alldeles kommit ur bruk, ur modet. Och dock vågar väl ingen påstå, att icke just den sången, sången i hemmet, har en långt djupare och i lifvet mer ingripande betydelse än konstsången, däruti inbegripen både konsert- och kvartettsång, opera- och varietésång.

Sin dryga andel i sångens förfall och allmänna upphörande har äfven den nu brukliga öfverdrifna instrumentalledningen af sången, liksom öfver hufvud nutidens opera alltmera skattar åt instrumentationen, bredvid hvilken rösterna måste vara voluminösa eller öfveransträngas för

att kunna göra sig hörda. Allt för många och starka instrument inkräkta på rösten — orgeln icke undantagen — hvars ofta allt för starka användande i tid och otid gör församlingens egen psalmsång öfverflödigt, svag eller ohörbar. Fordom stod äfven psalmsången både i kyrka och hem långt högre än nu, var mera allmän, mera själf- full, mera rytmisk. Allmogen och de mindre bemedlade ägde till ledning af sin sång, både af psalmen och visan, endast primitiva verktyg, exempelvis psalmodikon med dess enda sträng och sifferbeteckning i stället för noter, och de mera bemedlade begagnade gitarren eller lutan. Men dessa enkla sångens hjälpverktyg, hvilka förr funnos så godt som i alla hem, voro röstens *tjänarimor*, icke *härskarimor* eller *förtryckare*. De angäfvö dock tonen och ledde rösten; och det af nutiden för »enfaldigt» ansedda sångsättet och sångöfningen följde *den* naturliga musikaliska grundsats, att människorösten, såsom den skönaste faktorn på tonkonstens område, måste vara nummer *ett*, under det att instrumenten fingo nöja sig med att komma i *andra* rummet. Nu åter hafva instrumenten ryckt till sig väldet, utestänga och förkväfvat människorösten samt förskämma smaken, vare sig det sker mera pompöst såsom i våra kyrkor genom orgeln och i teatersalongen genom orkestern eller mera kompliceradt genom den s. k. gratismusikens locktoner på våra restauranter eller mera näivt genom dragharmonikan, »piglocket», på landsbygden.

Då musikinstrumentet, äfven det skönaste, endast kan ljuda sina melodier utan annat innehåll än välljudet och endast därigenom kan tilltala vår känsla, så kan och bör människorösten, såsom utgången ifrån och tillhörande ett lefvande, förnuftigt väsen, tilltala oss icke ensamt genom ljudet, melodien, utan ock genom det till melodien hörande innehållet af ord och tankar. Men så långt hafva vi kommit i förkonstling och i underskattandet af denna människoröstens härliga företråde af förnuftigt instrument, att mången nutida musikälskare på fullaste allvar förfäktar den åsikten, att om endast ljudet för örat är skönt och tilltalande, det må gå med orden och innehållet, hjärtats

känslöstämning huru som helst, med andra ord, man förnedrar människorösten till ett vanligt musikinstrument, till en »ljudande malm eller klingande bjällra».

Det numera brukliga sättet att undervisa i sång i snart sagdt alla våra skolor, folkskolorna icke ens undantagna, bidrager, såsom jag förut i korthet antydt, i icke så ringa mån till att hindra sångens allmänna återupptagande. Ty äfven i denna skolornas sångundervisning har »artisteriet» innästlat sig och utträngt allmänligheten och enkelheten. Till detta förhållande har i sin mån gällande skollag äfven bidragit; ty dels den korta, åt sångöfningen anslagna tiden, dels ock de mångfaldiga fordringar, hvilka sångläraren efter bästa förmåga måste söka uppfylla, verka därhän, att han för att kunna visa *något* resultat blott i viss mån kan uppfylla skollagens fordringar genom att bland lärjungeskaran utvälja dem, hvilkas undervisning i sång eller musik redan blifvit undangjord eller håller på att undangöras i hemmet eller hvilka röja sådana anlag, att äfven den minsta undervisning visar sig hos dem fruktbärande. Ty en hvar inser, att med en eller högst ett par timmars undervisning i sång i veckan sångläraren omöjligen, utom i undantagsfall, kan enligt skollagens föreskrift jämte sångöfningar äfven lära sina talrika lärjungar de musikaliska tecknens betydelse och användning, läran om tonslag, tonarter, tonträffning, tempo, rytin, musikaliska termer, ackordet, riktigt föredrag, tonkonstens teoretiska element och under tonträffningsöfningarna inhämta lärjungarnes musikaliska fallenhet och sångförmåga samt därtill och dessutom på samma korta tid öfva enstämig, tvåstämmig och flerstämig sång. Hade icke sångundervisningen i skolan hjälpt af det så ofta förhånade »pianoklinket» i hemmet, där ju många af nu uppräknade skolans fordringar inläras och undangöras, så fruktar jag, att det skulle stå ännu sämre till med både våra flickors och gossars sångundervisning i skolan.

Men äfven med den korta och knapphändiga tid, som skollagen stadgar för sångundervisningen, skulle likväl ett bättre och fullständigare resultat vinnas, om man mindre

sysslade med stämsång, hvarigenom större delen af lärjungeskaran utestänges från sångöfningarna. Sångöfningen i *skolan* bör i främsta rummet söka att hos ungdomen väcka och vidmakthålla kärlek till sången, icke hos några få utvalda, utan hos alla, lära hela ungdomsskaran, att det är både dess skyldighet och rätt att deltaga i sången samt uppmuntra och utveckla i stället för att hindra, afskräcka och utstöta den svagt begåfvade, den svaga rösten, visa ungdomen att för att *lära* sjunga fordras, liksom till hvarje annat företag, i främsta rummet vilja och flit, att i fråga om sång liksom inom andra områden visserligen mera begåfvade och rikare utrustade naturer gifvas, men att sångförmåga och det allt för ofta missbrukade ordet »öra», örat för musik, på långt när icke är så sällsynt som det påstås, utan finnes hos oss litet hvar, lära den att, om dessa egenskaper, sångförmåga och öra icke vid de första försöken äro tillfinnandes eller kunna skönjas, ingen dock af denna orsak behöfver eller ens bör afhålla sig från sångöfning. De erhållas båda två just genom sångöfningen, liksom språksinnet och språkörat erhållas genom språköfningen.

Det i senare tid i vissa skolor införda undervisningsättet att under sångundervisningstiden söka öfva hvarje lärjunge särskildt har, betraktadt som individuell öfning, sitt berättigande; men äfven denna art af undervisning torde, med fäst afseende på den korta tid som är afsedd för sång, svårligen föra till det mål, som bör vara *skolans* i afseende på sångundervisning, nämligen *hela* ungdomsskarens öfvande och deltagande i sång samt det relativa utbildandet af *allas* röst och öra. Det ligger i denna undervisnings natur att hufvudsakligast fästa afseende vid och utbilda välljudet hos de få sjungande, som den hinner öfva, under det att sångens innehåll och ord, hjärtestämningen om icke alldeles försummas, dock i väsentlig grad lämnas å sido. Äfven denna öfning afser mera att af lärjungen utbilda en artist, låt vara i miniatyr, än att låta sången i sin helhet, både ord och ljud, utöfva sitt förädlade inflytande på hjärtat och karaktären. Försummandet af

detta senare är hufvudfelet hos vår svenska musikundervisning i våra skolor.

Vill någon mera begäfvad lärjunge gå längre i sängväg, än hvad skolan med sin elementära undervisning afser, så må det ske utanför skolans undervisningstid; men han må icke taga bort tillfälle och tid för andra mindre begäfvades öfning eller förorsaka deras tillbakasättande eller rent af försummande. Den *samhörighetskänsla*, som är ett så utmärkande, välgörande och väckande drag, i synnerhet hos den allmänna unisona sången, den finnes icke vid denna sångundervisning.

Sångöfningarna i skolan böra därför icke afse öfvandet af en eller annan lärjunge och inlärandet af ett eller ett par stycken för examens skull, utan *hela* lärjungeskarans inöfvande och införande i sångens uppfostrande betydelse icke blott för skolan utan förnämligast för hemmet, för vårt andliga lif och lifvet utanför skolan. Härtill fordras en klar insikt om sångundervisningens i skolan verkliga mål att *uppfostra alla* till sång och sängkärlek och ett energiskt bemödande att bringa detta till verklighet hos *hela* lärjungeskaran — icke att dressera ett fåtal sängkonstnärer i — kolt. Konstnärskapet och öfningarna här för ligga alldeles utanför skolans elementära verksamhet.

Professor F. A. Wulff i Lund yttrade på tal härom under läraremötet i Helsingborg 1890 följande: »Kan man tänka sig något mera afvita än att i skolan låta ynglingar, nästan barn, sjunga tenor, bas och sålunda nästan med säkerhet få sina röster fördärfvade, såsom allt för ofta händt! — Kwartettsången i all ära, — i sitt slag och på sin plats är den förtjusande, och vi svenskar hafva bragt den till heder och värdighet af konst — men den har gjort oss oberäknelig skada, ty det är den, som ruinerat vår samfälda, unisona sång, liksom körsången på orgelläktaren hotar att undantränga den enstämmiga kyrkosången. Det vore beklagligt, om kyrkosången skulle ersättas af dylik körsång och den unisona samkvämssången af kvartettsång. Det är alltför få deltagare i den allmänna sången i skolorna. Man tror att de icke ha röst-

men detta torde vara oriktigt, ty alla tala genuint sitt eget modersmål, med eller utan dialekt, och sjunga därvid aksentmelodier, som äro mycket konstigare, hafva ofantligt mycket svårare intervaller än som kunna komma i fråga vid sång. När den dagen kommer, då man i skolorna åter börjat odla den unisona sången, som tillika har fördelen att vida mera stärka lungorna, då är det säkert, att det skall finnas tillräckligt mycket att sjunga.»

Skollagens stadgande, att sångläraren ensam äger rätt att befria lärjunge från deltagande i sångundervisningen, kan hafva ett dåligt inflytande på sångens allmänne utbredande; ty frestelsen ligger nära till hands att dispensera alla, hvilkas medelmätta kan vara hans undervisning till besvär eller fördröja de mera begåfvades framsteg; och medan hans undervisningsarbete får ett sken af framgång, förblifva en hel mängd af lärjungar, och just de, som skulle bäst behöft det, alldeles utanför sångundervisningen och, dess inflytande.

Låt därför sången ljuda fulltonigt från *hela* ungdomsskaran, låt barna- och ungdomshjärtat tilltalas och värmas icke ensamt af melodien, ljudet, utan äfven af ordet, innehållet, tänk icke alltid och ensamt på örats njutning, utan lika mycket på hjärtats glädje, på stundens och ungdomens hänförelse för allt, som bör vara dem kärast, deras himmelske fader, hemmet, fosterlandet.

Äfven sånglärarne skulle vinna på denna förändring. Ty om få af dessa torde man kunna säga, att de i skolan arbeta med glädje, och skälet härtill är, att frukten af deras nedlagda, ofta nitiska bemödanden är ringa både i kvalitativt och kvantitativt hänseende.

Ej sällan höres den klagan, att kyrkosången allt mer och mer aftager, och beklagligen är detta fallet på många ställen i vårt land. Att utreda orsaken härtill, ligger utanför ämnet för detta föredrag. Blott så mycket torde man kunna säga, att om enstämig sång allmänne komme i bruk och till heders framförallt i hemmet och i skolan samt om orgeln mera varsamt begagnades till ledning, — icke till öfverröstande af sången i kyrkan samt presterskap

och kantorer intresserade sig själfva och sina församlingar för den unisona psalmsången, ett bättre resultat skulle vinnas för höjande af gudstjänstens verkliga högtidlighet och kyrkobesökarnes stämmande till andakt i kristlig mening än genom kyrkokörers inöfvanande och användande; ty deras sång, som hufvudsakligen lägger an på välljudet och icke på den sanna kristliga andan, undergräfvat församlingens egen sång för att till slut göra den öfverflödig. Och för öfrigt — vi må hålla på välljudet aldrig så mycket — huru skall en kyrkokör, äfven den bästa, kunna motsvara församlingens, hvarje enskild kyrkobesökares åstundan att genom sången frambara sitt hjärtas behof af och längtan efter tröst, upmuntran och frid i Gud, huru skall en kyrkokör kunna tolka det gudomliga ordets kraft på mig och de heliga känslor, som för hvarje kyrkobesökare böra i anda och sanning vara närvarande? Äfven om nu kyrkokören förmådde att för hvarje kyrkobesökare så att säga individualisera hans behof och känslor, så torde detta dock omöjliggöras redan däraf, att orden och innehållet af kyrkokörens sång vanligen icke kunna af församlingen uppfattas. Skola kyrkokörer finnas till, så böra textorden till deras sånger på förhand meddelas församlingen, så att den åtminstone *vet*, hvad kören sjunger. Men om nu sådana kyrkokörer kunna tolereras, hvilkas deltagare af verkligt andligt behof och nitälskan för gudstjänstens högtidlighet drifvas att påtaga sig andras heliga känslor, så böra aflönade, hyrde kyrkokörer absolut icke tolereras vid firandet af en evangelisk-luthersk gudstjänst. Kyrkokörerna, af hvilken beskaffenhet de vara må, stå för öfrigt näppeligen i god samklang med andan i en evangelisk-luthersk gudstjänst; ty denna fordrar i främsta rummet församlingssång, icke körsång.

I det gamla Hellas var det under nationalsång som hären marscherade mot fosterlandets fiender. Kan vår svenska armé under fosterländsk sång gå fienden till mötes? Får den erfara den glädje, det hopp och förtröstan, som den *ädda* sången skänker människohjärtat? Skulle så icke vara fallet, så förefinnes en betänkelig brist i vår militära

uppfosttran, ty här, om någonstädes, är den fosterländska sången på sin rätta plats. Soldaten, såväl befäl som manskap, bör vara så genomträngd af vikten och betydelsen af det värf, åt hvilket han ägnar sin sträfvan och mången gång sitt lif, att han, då det en gång gäller på fullt allvar, kan draga ut icke blott med säker hand och säkert öga, utan äfven med säkert hjärta, med den hjärtestämning, som kommer af kärleken till hem och fosterbygd och allt godt och ädelt vi äga; ty endast af en sådan känsla kommer det mod, den uppoffrande tapperhet, den dådkraftiga anda, som vet af intet hinder och som består i farans stund. Ett sådant mod finner icke näring och stöd af lättsinniga soldatvisor eller eländiga slagdängor; ty dylika visor alstra intet mod. Gustaf Adolf och hans män gingo döden till mötes under afsjungande af: »Förfäras ej, du lilla hop». Ett lands förmåga af försvar beror ej ensamt på penningen; den är äfven till stor del en hjärtats angelägenhet. Hjärtestämningen hos ett lands söner och döttrar, hos hela dess befolkning är också en viktig faktor i fråga om skydd och försvar mot yttre fiender. Icke fattades det perserkungen pengar och trupper, då han ville krossa Grekland. Icke var det penningen, som skaffade schweizarne seger öfver det mäktiga Österrike. Det mod, som besjälade gamle herr Sten och hans trupper i det ödesdigra slaget på Brunkeberg och i farans stund skaffade dem seger, tog sitt uttryck i afsjungandet af en fosterländsk sång. Och i en senare tid visade den förste Napoleons krig, hvad entusiastmen och hänförelsen, eldade af Marseljäsens toner, kunde åstadkomma mot hela det öfriga ingalunda penningefattiga Europa. I soldatens uppfosttran, från den högsta till den lägsta, bör den fosterländska sången öfvas och öfvas så, att den älskas, därför att den rör hemmet och allt annat oss dyrbart, öfvas att förädla sinnet, stärka modet och krafterna och gifva allvar åt tanken på hans ansvarsfulla kall.

Man fordrar ej för mycket af ett folks sångundervisning, då man begär, att den skall motarbета skräll och oljud, och detta kan den göra därigenom, att barnen i ungdomen inlära sådana sånger, i hvilka stundens öfversvallande känslor

lif kan få ett naturligt aflopp. Det kan väl hända, att våra musik-kritici skola finna sådana »aflopp» mycket omusikaliska. Ja väl, men de äro dock att föredraga framför det skräl, som t. o. m. af så kallade bildade personer åstadkommes, då »stämningen är något hög». Hade dessa personer från barndomens sångundervisning fört med sig ut i lifvet orden och melodierna till ett 50- eller 100-tal sånger, så hade skrälet måhända förvandlats till några enstämmiga sånger, där så väl ord som melodi medverkat till en mera sansad, men därför icke mindre glad sinnesstämning. Men nu går större delen af vår ungdom ut i lifvet utan att kunna sjunga en enda sång, och de få, som öfvas, kunna ej sjunga annat än sin stämma, hvarför äfven de tiga, om de icke kunna för tillfället hoplappa en fyrstämmig eller åtminstone trestämmig sång. Att i stället sjunga en enstämmig sådan, tänker ingen på, äfven om en eller annan af de närvarande händelsevis skulle känna orden till en sådan. Den enda enstämmiga sång, som s. k. bildade människor här i landet i allmänhet känna till, och hvilken också enstämmigt sjunges i samkväm, torde vara — »helan går», »halfvan går», — i sanning ett sorgligt bevis på svenskarnes nuvarande sångkärlek och sångförmåga. I parentes tillåter jag mig anmärka, att kvartettsången på senare tid icke ens unnat den enstämmiga sången att få i okvald besittning äga ofvannämnda sångprodukt. — Lärjungarne i en större goss-skola i Stockholm gjorde en gång en utfärd; då de utkommit på landet och voro under inflytandet af den glada stämning, som landet skänker stadsbarnen, föreslogs af den medföljande gymnastikläraren, att gossarne gemensamt skulle sjunga en fosterländsk sång. Det befanns då, att de icke kunde en enda; den enda, till hvilken flertalet kunde ord och melodi, var en usel slagdänga. — I en af våra större flickskolor höll en gång en framstående författare från ett af våra grannland ett föredrag och föreslog, att flickorna efter föredragets slut skulle jämte skolans lärarepersonal sjunga en uppfriskande sång. Han föreslog än den ena, än den andra sången, men nej, de kunde ingen. Slutligen frågade han, om de

ej ens kunde sjunga folksången. »Jo», svarade de, »melodien kunna vi, men ej orden.» — Då det Trettonde allmänna svenska elementarläraremötet i Juni 1890 var församladt i Helsingborg, företogs en utfärd till det gamla danska slottet Fredriksborg. Sedan detta med dess fosterländska, dyrbara minnen beskådats samt ett angenämt samkväm därefter tagit sin början och sinnena genom ett högstämtdt tal om fosterland och fosterlandskärlek satts i dallring, uttalades en allmän önskan om afsjungandet af en sång; men, — nittiofem — säger 95 — svenske elementarlärare mäktade icke åstadkomma en enda sång. Betecknande i sanning för ett folk, som framför alla andra vill anses för ett sångälskande, ett sjungande folk! — Här om någonsin skulle man med sanning kunna utropa: sådant träd, sådan frukt; står det så till med oss äldre, hur står det då till med vår ungdom? Med sådana exempel för ögonen torde ett kraftigt ropadt: *Vak upp*, vak upp för den fosterländska sången, vara fullt berättigadt.

I många andra hänseenden, äfven i rent sociala, skulle ett allmännare öfvande af den enstämmiga sången utöfva ett välgörande inflytande. Vore det icke tänkbart att, om ungdomen icke blott lärde sig att gemensamt, vackert och kraftfullt sjunga enstämmiga fosterländska sånger, utan om därtill komme, att vid högtidliga anledningar allmänheten vandes vid att gemensamt stämma upp en fosterländsk sång — vore det icke tänkbart, att detta aktiva deltagande i festligheten skulle beröfva gaminen lust för sådana excesser, som, för att välja ett enda exempel, föröfvades under den i Stockholm för några år sedan firade minnesfesten öfver Gustaf II Adolf. Den skulle då känna sig icke som öfverflödig deltagare i festen, utan som behöflig och verksam deltagare i densamma. Jag öfverlåter då icke mina känslor åt *andra* att tolkas, jag tolkar dem *själf* ur hjärtats grund. — Och — för att taga ett annat exempel — huru annorlunda skulle ej festen, om man ens för flertalet kan kalla den så, vid Linnéstodens aftäckande i hufvudstaden för några år sedan hafva tagit sig ut, känts och ihågkommits, om

dessa till tiotusental uppgående åskådare fått tillfälle att, understödde och ledde af här och där placerade studenter och skolbarn, uppstämman en gemensam sång? Det skulle hafva blifvit en sång, som bokstafligen uppstigit till himmelen. — Orden till en sådan för Linnéfesten lämpad sång hade ju en af våra skalder kunnat författa på en allmänt känd melodi, t. ex. »Du gamla, du friska, du fjällhöga Nord,» och dessa ord hade kunnat af hufvudstadens press spridas genom tidningarna några dagar före festen, så att en hvar för några öre skulle kunnat förskaffa sig dem. Men hur gick det nu till vid denna för hela Sveriges folk så betydelsefulla och nationella fest? Jo, af den sång, som säkerligen vackert och välklingande utfördes af den från Upsala rekvirerade studentkören, hörde blott de närmast stående något af melodien, af orden naturligtvis icke ett enda; hela den öfriga massan af deltagare hade icke den ringaste vare sig yttre eller inre känsla af festen i Humlegården, om jag undantager, att de möjligen skådade täckelsets borttagande från statyn. Feststämningen var också därför mycket klen. Många, troligen de fleste, gingo därifrån med bitter känsla af besviken fosterländsk hänförelse.

Den svenska sången är numera ingalunda någon folkets egendom. Därför är det nästan omöjligt att vid samkväm eller högtidliga tillfällen, äfven om dessa senare äro af aldrig så stor fosterländsk betydelse, åstadkomma någon sång såsom uttryck för stämningen. Den stora massan förhåller sig *stumt* åhörande, om den också lyckas uppfånga ett eller annat fragment af den beställda konstsången. Står icke det allmänt öfverklagade bortdöendet af fosterlandskärleken hos oss och hos vår ungdom i nära och naturligt samband med den folkliga sångens upphörande?

Genom upptagande af den enstämmiga sången kunde man hysa en berättigad förhoppning om återupptagandet af våra härliga folkmelodier, i hvilka vi äga en skatt af sånger och toner i den innerligaste melodiösa förening, sådan som kanske intet annat folk äger. Rossini förklarade

sig icke kunna komponera en melodi af sådan skönhet som vår »Necken», och just med denna sköna sång eröfrade Kristina Nilsson först den europeiska publiken. Ja, det säges, att det var med den svenska folkvisan, som hon lade musikkännarne i Mozarts och Beethovens verksamhets-härd, Wien, för sina fötter. Men här hemma, hos oss duga ej mera våra gamla folkvisor. Därför är det sällan som vi på konserter, studentkonserterna dock ännu så länge undantagna, få höra en folkvisa, och äfven i hemmen, om där någongång sjunges, är det sällsynt att hon, stackars folkvisa, anses passande. Det är väl möjligt, att hon med sin oändligt sjäfulla, innerliga, ofta rörande melodi icke alltid lämpar sig för de offentliga konserternas bravurståt, men för den lilla rösten och det innerliga föredraget, för hemmet är hon passande och liksom skapad, och en sådan allmän »demokratisering» af sången är vida att föredraga framför de sångkonstens »spetsar», hvilka endast kunna blifva ett fåtals egendom så till utförande som njutning, och hvilka för öfrigt ofta nog äro lika värdelösa som de äro oss främmande. Vårt sociala lif har blifvit för förnämt för att folkvisan vidare skulle passa i våra salonger. Nej, annat måste det vara. Liksom hemmets utstyrsel bär vittne om vår smak för utländskt lånegods, så måste äfven musiken och sången vara i samklang härmed. Våra folkvisor utträngas allt mer och mer af kompositioner för dagen, utländska och inländska, i afseende på hvilka, jämförda med våra gamla pärlor, man vore frestad att utropa: hvad äro *alla* världens ljus mot *en* af dessa dankar!

Någon torde måhända fråga, om det verkligen sjöngs mera förr än nu i Sverige? Kulturhistorien lär oss huru våra folkvisor uppkommit under medeltiden såsom en ytt-ring af en tidsanda, då lifvet ännu var primitivt, mera enkelt än nu, och samhällsklasserna icke socialt fientliga; och denna så att säga universalitet, samhällighetskänsla, att kunna sjungas och kännas af *alla* utgör hemligheten af folkvisans skönhet. Hon fortfor sedermera att lefva på folkets läppar, och under reformations- och renässanstidehvarfvet

finna vi sången hemvan hos våra store och bildade. Om de fleste medlemmar af Wasahuset och äfven om deras hof står det särskildt antecknadt, att »de älskade sång och musik och visste vackert sjunga och spela på luta». Och för att komma till en närmare tid, skall jag tillåta mig anföra en rätt märklig tidsbild för belysningen af sången och sångens allmänlighet förr här i landet. Doktor Hazelius har under sitt outröttliga arbete med att undan förstörelse rädda landets och folkets ännu här och der kvarvarande minnen, hvilka troligen eljes af dagens flacka vindar skulle bortsopts, lyckats komma öfver några anteckningar, gjorda af en fattig sockenskomakare i Småland, Jonas Stoltz. Denne Stoltz berättar i dessa sina »Minnen» från sin fattiga hembygd både omständigt, sant och väl, huru allmogen där lefde och hade det på 1820-talet. Äfven om sången talar han och säger: »jag har lefvat på en tid, då ungdomen sjöng från morgon till kväll. Man sjöng både ute och inne, vid plojen, på logen och vid spinnrocken. Detta är nu» — fortsätter han — »längesedan förbi, i våra dagar är det tyst öfverallt, och vill någon nu sjunga på gamla viset, så säger folk, att han skrålar.» — Samma erfarenhet äges ju ock af de äldre bland oss, i synnerhet af dem, som äro födde och uppfostrade på landet. Hvem af oss minnes icke ifrån barndomen, huru sången var hemma öfverallt, ej blott hos de mera bildade, utan hos allmogen, i bondens stuga och i backstugusittarens koja, huru unga och gamla fröjdades af jullekssångerna, huru män och kvinnor sjöngo under sina arbeten hemma och ute, huru vallhjonen för-ljufvade sitt ensamma lif med sångens toner, huru med ett ord sången var hemvan öfverallt och hos alla? —

Det framgår af det förut sagda, hvilka medel som före-trädesvis böra användas till sångens upphjälpande. Det första oundgängliga villkoret härför är, att vi själfva icke sticka under stol med det verkliga förhållandet, utan offentligt och enskildt, i tal och skrift, när och hvar det lämpar sig — och det lämpar sig väl nästan alltid och öfverallt — erkänna och påpeka sångens tillbakagång här i landet. Härvidlag har tidningspressen en uppgift att fylla, väl värd

att ställas vid sidan af andra forsterländska uppgifter. Har man en gång kommit därhän, att man erkänner och medgifver denna tillbakagång, så blir man så mycket ifrigare att söka bot. Sången måste åter upptagas såsom en allmän rättighet och angelägenhet och komma till heder i alla hem. De bland oss, som hittills blifvit hållne och ansedde för obegåfvade i sångväg, vi måste fordra såsom vår rätt att få öfva oss i den sångart, som lämpar sig för oss, vi måste, äfven vi, äga rätt att, då hjärtat är fullt, delta i sången utan att af förmågorna, såsom nu sker, nedtystas, vi måste fordra att åtminstone *en* sång jämte konstsången förekommer, i hvilken vi efter vår ringa förmåga kunna delta. Våra gamla fosterländska melodier måste åter intaga högsätet, och detta i verkligheten, i praktisk utöfning, i stället för att vi nu tro oss göra nog med att helt teoretiskt och patetiskt säga några granna ord om deras skönhet. Den enstämmiga sången måste med ungdomen hufvudsakligast öfvas, och dess berättigande, liksom den lilla röstens och flertalets ej blott rättighet, utan desslikes skyldighet att sjunga erkännas och respekteras. Alla barn, ej blott de från början intresserade och begåfvade, måste delta i de enstämmiga sångöfningarna, utan att, så egendomligt det än låter, undantag göres ens för de hessa barnen eller för dem som äro i målbrottet. Hesheten och målbrottet räcka ju icke alltid. När de upphöra, erfara lärjungarne snart både nyttan och glädjen af denna sin tysta öfning. Själfva målbrottet utgör så litet ett hinder för sångens obligatoriska öfvande, att man snarare och sannare kan säga, att flere röster gå förlorade genom brist på öfning under ungdomsåren än genom öfning under målbrottet. De, hvilka befinna sig däruti eller för tillfället hosta, lida af heshet eller eljes äro för sång odisponerade, böra befrias tills vidare från det aktiva sjungandet, men icke från närvaron vid sångöfningarna. Äfven för de ynglingar och flickor, hvilka själfva icke sjunga, återstår dock mycket att lära under sångöfningen. De äga ju, trots hesheten och trots målbrottet, oförminskad kvar förmågan att höra och lära ord och melodi, att i sitt hjärta fröjdas öfver författarens, skaldens ord och tankar,

kompositörens melodi, kamraternas hänförelse och stundens intryck.

Sångens ledning bör hufvudsakligast ske med rösten, eller med enkla musikaliska verktyg, icke med starka manskörösten öfverröstande instrument. Sånglärarens rätt att utan föregången flerårig öfning befria lärjunge från sångöfningen bör borttagas, likaså de s. k. sångprofven innan långvarig öfning föregått. Man bör ej pröfva förr än man åtminstone försökt att framkalla och öfva röst och öra. Sist och icke minst bör sången åter upptagas i våra hem för våra barn, för de små barnen, så att de före inträdet i skolan äro vande vid sång och älska sången. Där i hemmet lämpar den sig väl. »Mammas» röst är alltid skön för barnet. Om barnets sång har ju Han, hvilkens stämma var ljuflig som en engels, sagt: »af barns och spenabarns mun har jag mig ett lof beredt.»

Den unisona sångöfningen skall ledas på ett förståndigt och omsorgsfullt sätt med noggrant iakttagande af röstens beskaffenhet, dess utbildning och förändring under uppväxttiden, aktgifvande på tillfälliga indispositioner, undvikande af öfveranstängning, inlärande af riktig såväl mun- som kroppsställning, uttal och andhämtning samt förhindrande af skrik i sången, ty skrik är icke sång. Omfattas den enstämmiga sångöfningen med kärlek och intresse och icke med ringaktning af den handledande, så har erfarenheten bevisat och bevisar dagligen, att en sådan sång och utbildning af allas öra och röst långt ifrån att förstöra tvärtom i längden lämnar ett för sången i allmänhet, konst-sången icke ens undantagen, långt fördelaktigare resultat, såväl kvalitativt som kvantitativt, än en öfning som blott kommer ett ringa fåtal tillgodo.

På senare tid har ett förslag framkommit i syfte att göra sångundervisningen valfri i skolans öfre klasser. Det vore att beklaga, om detta förslag erhöle gällande kraft. Står det nu illa till med sångutöfningen bland vår ungdom, så kommer detta förslag än mindre att upphjälpa den. Jag tvekar ej att påstå, att sådan som lusten för sång nu är i våra skolor, sångundervisningen minst af alla

skolans ämnen ägnar sig att vara valfri, d. v. s. beroende vare sig af lärarens pröfning eller — ännu sämre — af lärjungens eller hans målsmans godtycke.

Det är nu en gång så, att vi människor i allmänhet äro benägna att undandraga oss sådana allvarliga sysselsättningar, hvilka vi icke anse vara för oss absolut nödvändiga. Är detta fallet med oss äldre, huru mycket mer är det då ej fallet med barnen och ungdomen! Häraf torde följa, att så länge en skoldisciplin icke trängt så djupt in i folkmedvetandet, att den af alla erkännes för oumbärlig och nödvändig för en sund uppfostran, så länge måste den vara obligatorisk; ty vore den valfri, så skulle säkerligen flertalet lärjungar undandraga sig det arbete, som den kräfver. Det är att tänka allt för högt om vår nutida ungdom, då vi åt dess förstånd och vilja öfverlämna bestämmandet af en hel skoldisciplins pedagogiska värde. Aritmetik och skrifning kunna gärna vara valfria; ty en hvar inser och erkänner nyttan af att kunna räkna och skrifva och befriar sig således icke från dessa. Icke så med sången. Och sången på förfall upphjälpes icke genom valfrihet i en tid, då det anses för simpelt och enfaldigt att sjunga en enkel sång. Här måste mer än någonsin skoltvånget, åtminstone till en början och under en rundlig tid, tillgripas såsom det enda och bästa botmedlet.

Med valfria sångöfningar skall man få sången — liksom det händt med den valfria slöjden — på papperet, på schemat; men ingen sång i verkligheten, och detta under den tid af ungdomens lif, då sången har sin största betydelse, då blodet och känslan äro varmast, då intrycken för lifvet skola gifvas, då det egentligen gäller att »hjärtats nyckel heter sång». Ja, jag tvekar ej att alldeles förkasta valfriheten i sång ensamt af det skälet, att sången i sig innebär icke blott det tekniska sjungandet med strupe och mun, utan fast mer är någonting ännu högre: en viktig ingrediens vid utdanningen af hjärtat och själen.

Plato gjorde musiken jämte gymnastiken till hufvuddisciplinerna i uppfostran till en harmonisk människa. Hos jordens mest estetiska folk, grekerna, var den estetiska si-

dan ingalunda den förhärskande vid sången och sångundervisningen; de voro bäggedera uttryck af hela folkets naturliga lif. Men hos oss i Sverige är sångundervisningen och sången i sin helhet endast estetisk. Sången har vikit från folkets läppar och stelnat till en konstprodukt för ett fåtal bildade. Det är från en sådan på samma gång trång och död ståndpunkt, som vi måste upprycka vår svenska sång. Den får ej längre afse det blott estetiska, med andra ord det i grund och botten sedligt indifferentia, utan *däruöfver* sträcka sitt inflytande till *sinneriktningen*, till *hemmet* och *fosterlandet*. Den måste från skolan och ungdomsåren kvarstanna hos den i lifvet utgångna kvinnan och mannen, den måste tillgodose allas kraf och allas rätt, å nyo göras till hela vårt folks gemensamma egendom, så att på sången en gång kan tillämpas skaldens ord:

»från släkte till släkte gingo kärnfulla orden,
och djupt ur kumlen hviska de än i Norden.»

Ingen må af hvad jag nu sagt tro, att jag ogillar eller är fiende till vare sig flerstämmig sång eller konstsången i sin helhet. Visst icke, men hvad jag önskar är, att vi till våra barns och äfven till alla andra mindre sångbegåfvades glädje och hälsosamma förströelse samt till sångens återupplifvande i vårt land icke ensidigt och uteslutande öfva den för största delen af människorna allt för svärlärda stämsången, utan afpassa sångöfningen efter *flertalets* natur och begåfning, samt att vi ej så fästa oss vid melodien, att sångens ord och innehåll förintas eller rent af karikeras och förstöras. Sången är ju ett uttryck förnämligast för känslan, känslan af glädje eller sorg, förtröstan, längtan och hopp, och bör afspegla den för tillfället rådande sinnesstämningen. Alla dessa fördelar vinnas genom att något undanskjuta den flerstämmiga sången för att

ur sin undagömda vrå bringa den enstämmiga mera enkla och blyga sången till heders. Den innehar alla egenskaper för en rätt ledd pedagogisk sångöfning, är lätt att lära, fordrar mindre tid och inga större röstresurser, upptager i sitt vänliga sköte äfven det minsta, obetydligaste sångbidrag, stöter ingen tillbaka, lämpar sig både till körsång, sång i hemmen, på kalaser, på fältet, på utmarscher, i större och mindre folksamlingar, med ett ord lämpar sig till *folksång* för alla. Då den är lätt att lära, tröttar den således icke ut lärjungen med ständiga omtagningar och månadslånga öfningar. Skulle ett missljud här inkomma, så stör det föga. Vi kunna saklöst låta det ljuda så länge. Om några dagar ljuder det mindre skarpt, mindre illa. Måhända gör den sångaren äfven sitt bästa, det bästa han kan, och hvem vet, om icke *han* gläds af *sin* röst, af *sin* sång lika mycket som den sångbegåfvade. Gud har icke skapat allt lika fullkomligt, lika skönt. Den blyga violen får dock lefva sitt lif bredvid den sköna rosen. Den oansade ängen har sin skönhet, sitt berättigande att finnas till lika mycket som den prunkande örtagården. Härlig och skön finna vi näktergalens sång, men vi fröjdas äfven af trastens och lärkans. — Att förbjuda den mindre begåfvade sångaren att deltaga i sångens utöfning är ungefär lika omänskligt som att förbjuda den närsynte att skåda ut öfver ett solbelyst landskap. Båda kunna väl ej uppfatta skönheten vare sig i sången eller landskapet i samma grad och på samma sätt som de mera begåfvade; men de höra, de se efter *sin* begåfning, och vi hafva icke rätt att beröfva dem denna glädje, därför att vi måhända genom den störas i *vår* uppfattning. Den enstämmiga körsången är folklig, demokratisk i ädlaste mening.

Äfven i rent vokalt-tekniskt hänseende eller hvad röstens utbildning och lungornas stärkande beträffar måste vi medgifva, att enstämmig sång så till vida är lämpligare än den flerstämmiga, som det är för sångläraren möjligt att välja melodier, hvilka röra sig på ett större omfång och mera sysselsätta de olika registern, än vare sig själfva melodien eller de ackompanjerande stämmorna i flerstämmig

sång kunna göra, då dessa för harmoniens skull måste hopträngas och ytterstämmorna stundom tvingas ut mot röstens gränstoner.

Jag skall tillåta mig anföra några ord af affidne d:r Aug. Sohlman. »Vi svenskar», säger han, »hafva namn för att vara en af världens mest musikaliska nationer. Vi drifva ju också musiken såsom konst och som estetisk njutning ganska långt. Vi exportera en Jenny Lind eller Kristina Nilsson m. fl. Men hvad betyder här allt detta för vårt nationella lif! Hvad båtnad har den folkliga odlingen af dessa företeelser, ifall det visar sig, att konst-sången, i stället för att gifva stöd, kraft och lyftning åt den folkliga sången, aldeles dödar den, — om folkvisan helt och hållet har dött bort, och ingenting annat, om icke på sin höjd råa karikatymässiga slagdängor kommit i stället. Öfverallt annanstädes, äfven hos folk, som icke betraktas såsom sångrika och musikaliskt begåfvade, hörer sången ovillkorligen med till hvarje större eller mindre festligt samkväm. Man skrifver en eller flere sånger till allmänt kända melodier, och hvilka därför alla i festen deltagande samdräktigt och enstämmigt kunna sjunga. Hos oss kommer numera nästan aldrig något sådant i fråga, och det af det enkla skäl, att vi hunnit så långt, att det icke finns någon melodi, som allmänheten kan sjunga. I andra land finnes det åtskilliga nationella sånger, hvilka ord och melodier äro kända af allmänheten, och hvilka kunna uppstämmas af alla. Hvarje fransman kan sjunga »Marseljäsen». Hvilken tysk behöfver vara stum, när man uppstämmer: »Die Wacht am Rhein?» I Danmark sjunga alla, höga och låga, gamla och unga: »Kong Kristian stod ved højen Mast» och i Norge: »Ja, vi elsker dette Landet». Hos oss har det kommit därhän, att vid åtskilliga högtidliga tillfällen folksången uppspelas och allmänheten reser sig upp för att sålunda *tyst* instämma, men ingen öppnar sin mun, såvida man icke har några särskildt beställda sångare tillstädes. — Må därför alla, som ha hjärta för det fosterländska, med allvar tänka på att bereda plats och möjlighet för den folkliga enstämmiga sången. Vissa

fosterländska sånger borde öfvas och flitigt sjungas i alla skolor, och i dem skulle alla deltaga, äfven de, som ej äga anlag eller fallenhet, och hvilka påkalla en längre drifven öfning. Det är också hög tid, att man upprättar och gifver häfd åt den seden, att vid folksamkväm sången bör vara med, icke som en liten musikalisk prestation och icke ensamt representerad genom några beställda sångare, utan utförd samstämmigt af alla närvarande med ett hjärta och en själ, med känsla för både ton och ord.»

En framstående skolman i vårt land säger: »I första rummet bör man hos lärjungarne väcka känsla och kärlek för deras eget land, så att de för detsamma vilja offra lif och blod med gladt mod och i förtröstan på Herrens hjälp. Och för att få dem därtill, för att väcka kärlek till fosterlandet, som omfattar ej blott själfva marken, som de trampa, utan allt ädelt och stort både i häfd, saga, natur och konst, för att få dem att älska detta, så skola de lära sig att läsa och *sjunga* därom, liksom de skola lära sjunga om Gud och hans kärlek till oss. Store konungar och andra ädla män och kvinnor, »mandom och mod», den sköna och härliga hemorten, minnet af liten Karins uppförande lydnad med mycket mera, det är skatter, som Gud ej utan orsak gifvit oss, och ve det folk, som blifver dessa sina stora och sköna minnen otroget; olyckliga de som, af hvilken orsak det vara må, ej taga vara på och odla de gåfvor, Gud på ett eller annat sätt gifvit. De folk, som så göra, skola snart mista sin plats på jorden som fria folk samt i och med detsamma ej uppfylla det mål, som Gud gifvit hvarje folk. Må vi därför äfven genom sången söka hos de unga väcka kärlek både till Gud och fosterland.»

Till slut vill jag yttra några ord särskildt till ungdomen. I utgören fosterlandets framtid och hopp, och omkring eder samlas allas våra största och bästa förväntningar. I skolen en gång öfvertaga arvet efter oss,

I skolen fortsätta hvad vi tänkt, fullborda hvad vi börjat, utföra hvad vi underlätit och förbättra hvad vi felat. I skolen engång med både mun och hand värna detta vårt fosterland. Tagen därvid sången med er på vägen att därmed upplifva och stärka sinnet, förädla och stålsätta själen. »Kommen ihåg att det är den fosterländska sången, som förmår folkets hjärta att vibrera och lika säkert som det är med ett godt instrument, att ju oftare det får ge sin ton, dess bättre ger det resonans, så är det ock med den fosterländska sången. Låt den ljuda ofta och af alla. En sådan enkel körsång verkar som ett uppfriskande bad, den är som en vattuström, som sköljer bort, hvad som fläcker sinnet» *).

Gören därför en början! Sjungen med glädje »såsom fågeln i morgonstunden», som »trasten i lunden, ärlan på åkern och orren i fur'n». Sjungen alla, ty »sången ädla känslor föder». Låten eder ej af något afhållas från denna förädlade öfning. Den är eder, allas eder rättighet och tillhörighet, ja, skyldighet. Kanske I då en gång, när edert ungdomslif med dess arbete, sorg och glädje nått sitt slut och I skolen ut att pröfva lifvets mera fordrande allvar, kanske I då också kunnen erfara hvad skalden menar, då han säger: »Drag åstad med sångens glada makt, med mod på edra skilda banor!»

Jag har nu slutat.

Ej illa använd vore denna stund, om något eller några hjärtan kommit att klappa varmare för det som är *vårt*, för *vår* sång, för hem och fosterland, ty

»hvad finns på jorden mera värdt
att hållas dyrt och kärt!»

Hell dig, du land så kära, mitt gamla fosterland!
Jag värja vill din ära med både mun och hand.

---

*) Yttrande af lektor K. W. Melander under elementarläraremötet i Helsingborg 1890.

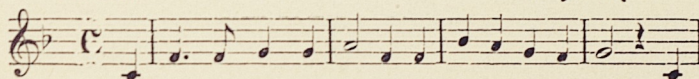
Hell dig du land så kära, du dyra fosterbygd!
Må dina söner lära att följa fädrens dygd.

Hell dig du land så kära, du dyra fosterbygd!
Må dina döttrar lära att följa mödrars dygd.

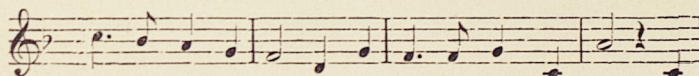
Hell dig du land så kära, som lifvet åt mig gaf.
Hos dig jag vill begära till sist att få min graf.

Marsch.

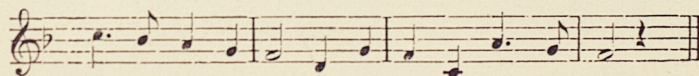
W. A. Mozart.

1. Hell dig, du land så kä - ra, mitt gamla fo - ster - land! Jag

vär - ja vill din ä - ra med bå - de mun och hand. Jag

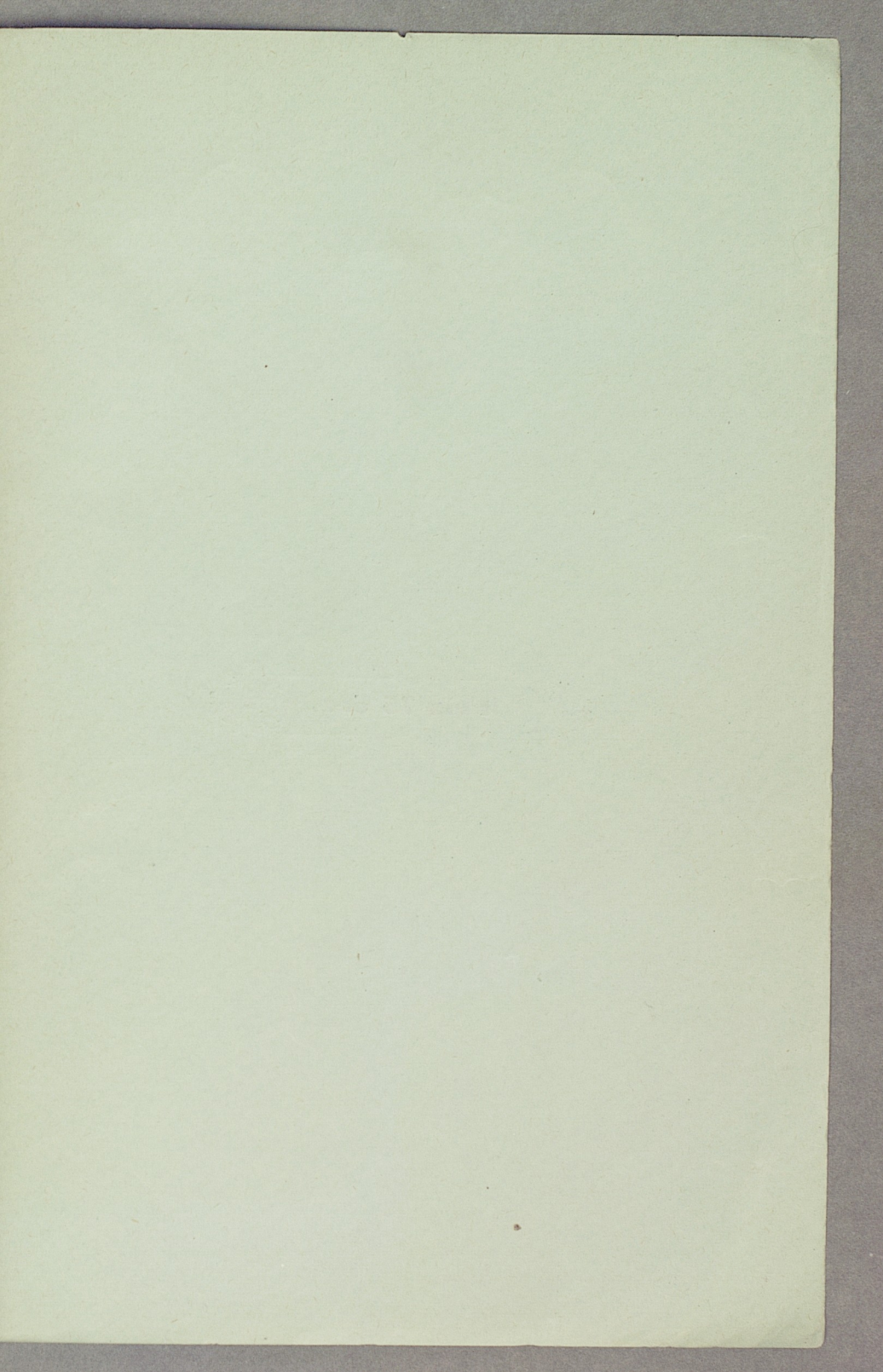

vär - ja vill din ä - ra med bå - de mun och hand!

Herr die du bist der Herr der Herr der Herr
 Mein die du bist der Herr der Herr der Herr
 Mein die du bist der Herr der Herr der Herr
 Mein die du bist der Herr der Herr der Herr
 Mein die du bist der Herr der Herr der Herr

Musik

Mein die du bist der Herr der Herr der Herr
 Mein die du bist der Herr der Herr der Herr
 Mein die du bist der Herr der Herr der Herr

Pris 75 öre.

www.books2ebooks.eu